

Πέρα από τη λογική

Στα προηγούμενα τρία κεφάλαια έχω αναφέρει συνοπτικά τι πιστεύω για τον Σάι Μπάμπα, το έργο και το μήνυμά του. Επιτρέψτε μου τώρα να εξηγήσω τη λογική που διέπει την προσέγγισή μου σ' αυτόν και ν' αναφέρω τους κύριους παράγοντες, από τους οποίους αποτελείται η ανθρώπινη εμπειρία. Η έπαρση που χαρακτήριζε την επιστήμη μέχρι τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα έχει περιοριστεί πολύ κατά τη διάρκεια του εικοστού. Η επιστήμη έχει βέβαια καταγράψει σε καταλόγους τα φαινομενικά επιτεύγματά της, ακόμα και κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα. Αλλά τώρα στέκεται στο

κατώφλι του Μυστηρίου και δεν είναι ακόμα σε θέση ούτε να εξηγήσει με ποιο τρόπο κινείται το ηλεκτρόνιο. Η ασύμμετρη τεχνολογική εξέλιξη, προϊόν των ανακαλύψεων και εφευρέσεων της επιστήμης, έχει καλήξει στην τεράστια δυστυχία, η οποία συνοδεύει ανεξαιρέτα τα μέτρα που παίρνονται για το «καλό» των ανθρώπων.

Η παρατήρηση είναι για τον επιστήμονα αυτό που για τον φιλόσοφο είναι η διάκριση και για τον ποιητή η φαντασία. Εκείνη είναι η βάση της εργασίας του. Οι επιστήμονες έχουν καταβάλει κάθε προσπάθεια να διευρύνουν το πεδίο τους. Διεύρυναν το πεδίο της όρασης τους με το τηλεσκόπιο, την τηλεόραση κλπ, το πεδίο της ακοής τους με τα μέσα επικοινωνίας, της αφής τους ερχόμενοι σ' επαφή με πέτρες και αντικείμενα από την επιφάνεια της σελήνης και το πεδίο οσμής και γεύσης με την ψύξη και άλλες μεθόδους.

Αλλά ακόμη και η περιεκτικότητα του μέσου ανθρώπινου εγκεφάλου συνεχίζει ν' αποτελεί αίνιγμα για τον επιστήμονα. Υπάρχουν τα λεπτά και υπεραισθητά επίπεδα πραγματικότητας που γίνονται αντιληπτά μόνο από τις πέντε αισθήσεις του

λεπτεπίλεπτον εαυτού που δρα στα όνειρα του ανθρώπου, όπως αυτός διακρίνεται από τον σ' εγρηγορση εαυτό. Μετά υπάρχει η αρχετυπική όψη της ανθρώπινης προσωπικότητας, που επιτρέπει στον άνθρωπο ν' αντιληφθεί τους αρχέτυπους κόσμους. Τελικά, υπάρχει ο αναλλοίωτος κόσμος της αμιγούς ψυχής, η απόλυτη πραγματικότητα.

Αν η επιστημονική μέθοδος της αντικειμενικής παρατήρησης τεθεί ως κριτής όλων αυτών των υπεραισθητών κόσμων, θ' αρνηθεί αναπόφευκτα ακόμη και την ύπαρξή τους. Η αλήθεια, λοιπόν, δεν περιορίζεται στην πραγματικότητα που είναι σε θέση ν' αντιληφθούν οι πέντε αισθήσεις. Αν η επιστήμη αναλάβει το ρόλο του παντογνώστη, η πραγματικότητα δεν θα εκτείνεται πέρα από το στόμα, τη μύτη, τα μάτια και τ' αφτιά της. Ακόμη και τα πορίσματα της λογικής δεν θ' αποτελούν μέρος του κόσμου της, γιατί η διάνοια συλλαμβάνει αλήθειες που, ενδεχομένως, δεν αποδεικνύονται επιστημονικά. Μια αλήθεια αυτού του είδους είναι η ακόλουθη: «Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί». Για να πιστοποιήσουμε τη δήλωση αυτή μέσα από την επιστημονική μέθοδο, πρέπει να περιορίσουμε και να πούμε

ότι «όλοι εκείνοι οι άνθρωποι, των οποίων ο θάνατος έχει δηλωθεί στο ληξιαρχείο, είναι θνητοί».

Κατά τον ίδιο τρόπο υπάρχουν και ανώτερες αλήθειες, όπως αυτή που αναφέρεται στη Γκίτα: «*Τα όπλα δεν Τον κομματιάζουν, ούτε η φωτιά Τον καίει, ούτε το νερό Τον μουσκεύει*». Η λογική δεν είναι σε θέση να αποδεχτεί τη δήλωση αυτή ως ισχύουσα, ούτε να την αρνηθεί ως αστήριχτη. Υπάρχει, όμως, ένα όργανο αντίληψης λεπτότερο από την παρατήρηση και τη λογική, η ενόραση διαίσθηση που μας βοηθάει να τη δεχτούμε.

Η παρατήρηση, η λογική και η ενορατική διαίσθηση είναι τα τρία όργανα της ανθρώπινης αντίληψης στα πεδία της υλικής, νοητικής και της υπερέκσμιας αντίληψης αντίστοιχα. Αν η επιστημονική μέθοδος της αντικειμενικής παρατήρησης θεωρηθεί ως μοναδικό κριτήριο της αλήθειας, θ' απορρίψουμε αναγκαστικά ένα μεγάλο μέρος του κόσμου της νοητικής πραγματικότητας ως μη πραγματικό, για να μην αναφερθούμε και σε άλλα επίπεδα. Αν η λογική είναι ο μόνος κριτής, τότε οι κοινωνικές επιστήμες θα γίνουν κι εδώ όπως είναι σήμερα στην Ευρώπη, όπου κυβερνώνται από τις ζωτικές πα-

ρορμήσεις και την πρακτική σκέψη και όχι από την αγάπη και τ' άλλα ευγενέστερα κίνητρα, που ένας Γκάντι, ή ένας Ορομπίντο κι άλλοι μεγάλοι σοφοί μας προτείνουν. Τότε θα πρέπει, επίσης, ν' απορρίψουμε τη φιλολογία, είτε λογοτεχνικής, είτε πνευματικής υφής. Επομένως, πρέπει αναπόφευκτα να δεχτούμε την ενορατική διαίσθηση ως ένα όργανο βαθιάς, αληθινής αντίληψης κι εμπειρίας.

Η εμπειρία και η διατύπωση της αλήθειας εξαρτώνται από την καθοριστική και αρμόζουσα χρήση αυτών των τριών οργάνων αντίληψης. Στην περίπτωση που συνεχίσουμε να επιμένουμε στην αντικειμενική παρατήρηση ως κριτήριο της αλήθειας των λεπτότερων κόσμων, τα συμπεράσματα θα ήταν παράδοξα. Αν, μάλιστα, αντικαθιστούσαμε τη διαίσθηση με τη λογική, θα διαγράφαμε εντελώς κάθε υπεραισθητή εμπειρία ως μη υπαρκτή, μόνο και μόνο επειδή με τη λογική τίποτε πέρα από τις αισθήσεις δεν γίνεται αντιληπτό. Παρόμοια, όμως, πρέπει ν' αποφεύγεται και η ομίχλη του μυστικισμού. Είναι απαραίτητο να διατηρούμε τη φρεσκάδα και την αγνότητα των όσων αντιλαμβανόμαστε με τη διαίσθησή μας και να μην τ' αφήνουμε

να αναμειχθούν με τις εγωιστικές παρορμήσεις και τις επιθυμίες μας. Είναι σ' αυτό ακριβώς το σημείο που η λογική έχει ανεκτίμητη αξία για τον αναζητητή της Αλήθειας, τον βοηθάει να διακρίνει μεταξύ της αγνής και της μη-αγνής διαίσθησης. Με τη βοήθεια της λογικής, μπορούμε να διατηρήσουμε τις διαισθητικές αντιλήψεις μας σε όλη τους τη λαμπρότητα. Χωρίς τη βοήθεια της λογικής είναι πιθανό να εκφυλιστεί η θρησκεία και να γίνει δεισιδαιμονία, ο μυστικισμός ομίχλη και η πνευματικότητα αναιμική ξηρασία της καρδιάς. Αν όμως πιστεύουμε ότι με τη λογική αντιλαμβανόμαστε υψηλότερους κόσμους, τότε αυτή γίνεται εμπόδιο στην περαιτέρω εξέλιξή μας. Όπως κάποτε είπε ο Σρί Ορομπίντο, «η λογική βοηθά και η λογική περιορίζει». Τοποθετημένη στη θέση του «δέκτη», που είναι η θέση της διαίσθησης, η λογική στρέφεται ενάντια στην προσωπικότητα της οποίας αποτελεί μέρος. Εδώ είναι που στην πορεία τους προς την Αλήθεια, πολλοί αναζητητές ναυαγούν. Χρησιμοποιούν τη λογική ως μέσο αντίληψης σε περιοχές της συνειδητότητας όπου είναι ακατάλληλη. Όπως είπε ο Γκαίτε «η καρδιά έχει τη δική της διαλεκτι-

κή». Αυτός ο μυστικιστής-φιλόσοφος του 17ου αιώνα εννοούσε ότι η Καρδιά έχει τη δική της λογική, όπως και η Λογική έχει τη δική της καρδιά.

Για να καταλήξει, λοιπόν, ο αναζητητής σε κάποια αλήθεια, που να έχει έστω και την ελάχιστη ισχύ, πρέπει απαραίτητα να κινητοποιεί τόσο τη λογική, όσο και τη διαίσθησή του. Και πρώτα απ' όλα, στα πεδία και τους τομείς έρευνας, όπου κρίνεται κατάλληλη η μέθοδος της αντικειμενικής παρατήρησης, ο αναζητητής οφείλει να τη χρησιμοποιεί. Και ενώ οφείλει ν' αναγνωρίζει τους περιορισμούς της διάνοιας, οφείλει ταυτόχρονα να διατηρεί την οξύτητα και την ευρύτητά της, χωρίς, όμως, να επιτρέπει στις διάφορες προκαταλήψεις να τη διαστρεβλώνουν, ούτε στην οικειότητα να την αμβλύνει. Παράλληλα, πρέπει να διατηρεί τη διαίσθησή του λαμπερή κι αγνή, να την καλλιεργεί μέσα σε απόλυτα αγνή καρδιά, αμόλυντη από το συνειδητό ή τον υποσυνείδητο εγωισμό. Αυτό θα το πετύχει διατηρώντας σε αγνότητα το σώμα, τη σκέψη, το λόγο, την πράξη και το συναίσθημα. Για να μπορέσει επίσης, ο αναζητητής να διορθώνει τον εαυτό του και να δέχεται σχετικές υποδείξεις από τους γύρω του,

χρειάζεται διαρκή εσωτερική επαγρύπνηση κι ετοιμότητα. Μ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσει να διατηρεί αναμμένη τη φλόγα στο «Ναό» της καρδιάς του και τότε μόνο θα έχει το δικαίωμα να μιλάει για την Αλήθεια στη ζωή.

Η αλήθεια της ζωής, αλήθεια σε κάθε κλάδο, όπος στη χημεία, στα οικονομικά, στη φιλοσοφία - μας οδηγεί, τελικά, στο ίδιο Υπέρτατο Μυστήριο. Ο Τένισσον εξέφρασε ακριβώς την ίδια ιδέα στις ακόλουθες γραμμές:

«Άνθος, στο ραγισμένο τοίχο πάνω,
αν σε γνώριζα κι από τη ρίζα,
τι είναι Θεός κι Άνθρωπος
επίσης θα κατανοούσα.»

Αυτή θα πρέπει να είναι η προσέγγισή μας, αν θέλουμε να καταλάβουμε κάποιο θέμα στην ουσία και στην ολότητά του, είτε αυτό συμβαίνει να είναι ένα κοινό λουλούδι, είτε ο Σάι Μπάμπα.

Η θαυματουργός δύναμη είναι μέρος της προσωπικότητας ενός Αβατάρ, ή ενός μεγάλου αγίου. Σε βεδικό ύμνο αναφέρεται ότι η συμβολή των ποταμών Ράβι και Σούτλετζ δημιουργήθηκε για ν' ανοίξει το δρόμο για τον Βισβαμίτρα και τους άν-

δρες του, σε απάντηση της προσευχής του. Στη Βίβλο αναφέρονται, επίσης, πολλά θαύματα. Προγενέστερα ακόμη και από αυτά του Χριστού, υπήρξαν τα θαύματα του Κρίσνα, τα οποία καταγράφηκαν αργότερα στη *Μπαγκαβάτα*. Συχνά οι πιστοί που έχουν αγνή καρδιά γίνονται συνειδητοί, ή υποσυνείδητοι φορείς τέτοιων θαυμάτων. Στην *Αυτοβιογραφία ενός Γιόγκι*, ο Παραμαχάμσα Γιογκανάντα αναφέρεται στην επίσκεψή του στην Τερέζα Νιούμαν, στην Βαυαρία, το 1935. Κατά διαστήματα, στο σώμα αυτής της αγίας παρουσιάζονταν οι πληγές του Εσταυρωμένου.

Ο όρος «θαύμα» έχει τρεις ορισμούς:

- 1) Ένα εκπληκτικό γεγονός που συμβαίνει εξαιτίας της παρέμβασης κάποιου υπερφυσικού φορέα.
- 2) Ένα απρόσμενο συμβάν, όπως η υποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων στο Ντάνκερκ, κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
- 3) Ένα αξιοσημείωτο δείγμα ευφυΐας, ή και απερισκεψίας.

Συχνά συγχέουμε αυτούς τους τρεις ορισμούς και πιστεύουμε ότι αναφέρονται στο ίδιο πράγμα. Αυτή η σύγχυση αλλοιώνει τη θρησκευτική

πίστη, όπως και τη διάνοια και τους δίνει τη χροιά της δεισιδαιμονίας. Για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε το «θαύμα» είναι σκόπιμο να εξοικειωθούμε εδώ με τις διάφορες κατηγορίες θαυμάτων.

α) Το μαγικό τρικ αναφέρεται σε αξιόλογα δείγματα ευφυΐας. Μόνο ο άνθρωπος που ζει με κομπίνες καταφεύγει σε τέτοια τεχνάσματα.

β) Ομάγος, ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, μπορεί να καλλιεργήσει ειδικές δυνάμεις και να τις χρησιμοποιεί για να εντυπωσιάζει. Γνωρίζω κάποιον που το 1951 δέχτηκε να ταφή για είκοσι τέσσερις ώρες από τον Πρόεδρο και τα μέλη του *Τοπικού Συμβουλίου της Κολαπούρ*. Όταν τον «ξέθαψαν» παρουσία χιλιάδων θεατών, ήταν ζωντανός και σε φυσιολογική κατάσταση.

γ) Υπάρχουν εκείνοι που κάνουν κατάχρηση των δυνάμεων αυτών για εγωιστικούς, κακοπροαίρετους, ή επιπόλαιους στόχους. Αυτοί τελικά πέφτουν στη ίδια την παγίδα τους. Στο κεφάλαιο δέκα οχτώ της *Αυτοβιογραφίας ενός Γιόγκι* αναφέρεται μια σχετική ιστορία. Το κεφάλαιο τριάντα του ίδιου βιβλίου αναλύει τους νόμους που διέπουν τα θαύματα.

δ) Υπάρχουν απατεώνες, υποκριτές και μι-

μοι που παρουσιάζονται ως θαυματοποιοί για ν' αποκομίσουν οικονομικό όφελος. Ενδέχεται η Χάρη του Θεού να έχει ως αποτέλεσμα μια κάποια υπερφυσική δύναμη, που αυτή καθαυτή ν' αποτελεί πειρασμό για τον άνθρωπο, ο οποίος είναι ευάλωτος στη δύναμη και στη δόξα. Συνήθως όμως, η υπερφυσική δύναμη υποδηλώνει την επιτυχή εξάσκηση κάποιας εσωτερικής πειθαρχίας και όχι απαραίτητα τη μεταμόρφωση της ανθρωπίνης φύσης. Μέσα από τις σελίδες του *Σανάτανα Σαράτι*, ο Σάι Μπάμπα προειδοποιεί συχνά τους αναγνώστες σχετικά με κάποιες παρεκτροπές.

ε) Υπάρχουν υπερφυσικές δυνάμεις που είναι συσχετισμένες με διάφορα σκαλοπάτια της πνευματικής εξέλιξης. Ο άνθρωπος μπορεί ν' αποκτήσει τέτοιες δυνάμεις ως υποπροϊόν προσπάθειας που καταβάλλει στη γιόγκα. Οι ακόλουθες οκτώ είναι οι υπερφυσικές δυνάμεις που είναι γνωστές ως «μεγάλα σίντι»: άπειρη διερεύνηση, άπειρη σμίκρυνση, αύξηση της βαρύτητας, μείωση της βαρύτητας, αυτόματη μεταφορά παντού, σιδερένια θέληση, έλεγχος όλων των υπάρξεων και του χρόνου, και δημιουργία, συντήρηση και καταστροφή όλων

των ειδών και αντικειμένων. Οι τρεις τελευταίες δυνάμεις αποτελούν μέρος της πνευματικής πλήρωσης και χαρακτηρίζουν τον Αβατάρ. Μερικές φορές τα θαύματα θεωρούνται ως εμπόδια στην πνευματική ολοκλήρωση του ανθρώπου που τα κάνει. Αυτό εξαρτάται κυρίως από τα κίνητρα του θαυματουργού. Περιορίζεται από τα θαύματά του μόνο αν προσκολληθεί σ' αυτά. Αλλά τα θαύματα συντελούνται από τον άνθρωπο του οποίου η προσωπικότητα είναι γεμάτη αγάπη. Η θαυματουργός δύναμη δεν είναι παρά μια πλευρά μιας τέτοιας προσωπικότητας. Ο Σάι Μπάμπα έχει μια τέτοια προσωπικότητα και κάνει θαύματα διαρκώς γιατί είναι γεμάτος αγάπη για τους ανθρώπους. Τα θαύματά του είναι το επισκεπτήριο του.

Οι Αρχαίοι στην αναζήτησή τους για την αλήθεια ακολουθούσαν μια ειδική μέθοδο. Εξέταζαν κάθε αντικείμενο από τέσσερις πλευρές. Μάθαιναν πρώτα τι είχαν να πουν σχετικά μ' αυτό οι εμπνευσμένοι οραματιστές του παρελθόντος, γιατί το βλέμμα τους διαπερνούσε την επιφάνεια κι έφτανε στην ουσία του. Μετά προσπαθούσαν να μάθουν το νόμο, τα ήθη κι έθιμα της χώρας αναφορικά μ' αυτό. Στη

συνέχεια, εξακριβώναν τι εντύπωση έκανε στο μυθοποιητικό νου και στην ποιητική φαντασία. Τελικά ανέλυναν το αντικείμενο σε συνάρτηση με το ορατό περιβάλλον του και μέσα στο πλαίσιο της ιστορίας του. Μόνο μετά από τέτοια ανάλυση μιλούσαν για την αλήθεια του αντικειμένου. Ενόραση, ολική εξέταση, συμβολικοί υπαινιγμοί, ιστορική και κοινωνική συνέπεια. Εξετάζοντας ένα αντικείμενο απ' όλες αυτές τις πλευρές, αποκτάμε μια καλή πιθανότητα να φτάσουμε στην αλήθεια του.

Σε μια ομιλία, στο Μαντράς το 1958, ο Σάι Μπάμπα είπε: *«Να εξετάζετε το δάσκαλο, τα διαπιστευτήριά του, τα ιδανικά, τις πράξεις και τη συμπεριφορά του, πριν τον δεχτείτε. Ακόμη και στη δική μου περίπτωση, μην αφήνετε να σας προσελκύουν ιστορίες σχετικά με το τι μπορώ να υλοποιήσω με μια κίνηση του χεριού μου. Μην βιάζεστε. Μην βγάξετε συμπεράσματα με κλειστά τα μάτια. Παρατηρήστε και αξιολογήστε πρώτα. Μην παραδίνεστε σε οποιονδήποτε, εκτός κι αν αισθάνεστε την εσωτερική ικανοποίηση, που είναι δείγμα ότι βρίσκεστε στο σωστό δρόμο. Και πάνω απ' όλα, μην κατακρίνετε τους μεγάλους σοφούς, είναι σημάδι υπέρμετρου εγωισμού»*.

Καθισμένος καθώς είμαι στο γραφείο μου, περιμένοντας καθηγητές και μαθητές να μου φέρουν τις αναφορές και τις μελέτες τους, είναι εύκολο για μένα να συζητώ, ή να γράφω για τέτοια θέματα. Αλλά είναι διαφορετικό να βγει κανείς στον κόσμο, ανοιχτός, χωρίς προκαταλήψεις και μ' ένα συναίσθημα θαυμασμού και δέους, όπου αυτό ταιριάζει, και ν' αντιμετωπίσει αυτά για τα οποία μιλάμε. Οι Αμερικανοί είναι ιδιαίτερα καλοί σ' αυτό. Προέρχονται από μια χώρα όπου η παραψυχολογία έχει κάνει μεγάλη πρόοδο και η τηλεπάθεια, η πρόρρηση, η κρυπταισθησία κ.λ.π. θεωρούνται φαινόμενα των οποίων η ύπαρξη έχει αποδειχτεί στα εργαστήρια πανεπιστημίων, που έχουν ιδρυθεί ειδικά για τέτοιες μελέτες. Κάποιο αμερικανικό ινστιτούτο έρευνας έστειλε στην Ινδία επιστήμονες διακεκριμένους στον κλάδο τους, την παραψυχολογία, για να μελετήσουν εδώ σχετικά φαινόμενα. Αυτοί οι επιστήμονες ήρθαν με αληθινή ταπεινοφροσύνη και επιθυμία να διευρύνουν τους ορίζοντες της επιστήμης τους. Οι Αμερικανοί θα μπορούσαν ν' απορρίψουν ολ' αυτά τα φαινόμενα ως ανυπόστατα, μια και η πρόοδός τους στην τεχνολογία είναι τόσο θεαματι-

κή. Αλλά οι επιστήμονες που ήρθαν στην Ινδία ήξεραν τι έκαναν. Ήρθαν να γνωρίσουν και να καταλάβουν φαινόμενα που σπανίζουν στη χώρα τους.

Στο κεφάλαιο αυτό προσπάθησα ν' απαντήσω σε μερικές βασικές ερωτήσεις, που, όπως φαίνεται από γράμματα που έχουμε πάρει, απασχολούν πολλούς ανθρώπους, οι οποίοι έρχονται αντιμέτωποι με μυστήρια φαινόμενα και υπερφυσικά προικισμένες προσωπικότητες. Στο επόμενο κεφάλαιο, που θα είναι και το τελευταίο, θα επιχειρήσω να διαλευκάνω μερικά απλά ερωτήματα, που απασχολούν όμως πολλούς ανθρώπους.

